

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:BİRİNCİ BÖLÜM
KARARTANSU ALPER VE İDEA İNŞAAT TURİZM SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2019/30936

Karar Tarihi : 5/2/2025

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Fatma Gülbin ÖZTÜRK

Başvurucular : 1. Tansu ALPER

2. İdea İnşaat Turizm Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Sümeyra ÜNLÜ,

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; hakem kararına yönelik esasa ilişkin şikâyetlerin temyiz kanun yolunda incelenmemesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/8/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilemez olduğu hususunda oybirliği sağlanamaması nedeniyle kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular ile Darüşşafaka Cemiyeti (Cemiyet) arasında 6/9/2004 tarihinde inşaat sözleşmesi imzalanmıştır. Başvurucular sözleşme uyarınca 10.172.546 Amerikan doları karşılığında İzmir'in Urla ilçesinde bulunan, Sağlık ve Eğitim Vakfına ait olan arsa

üzerinde huzurevi, geriatri, fizik tedavi ve rehabilitasyon hastanesi inşaatı yapım işini üstlenmiştir. Anılan sözleşmenin 59. maddesinde Cemiyet ve başvuruçular arasında karşılıklı görüşme yoluyla çözülemeyen anlaşmazlıkların Türkiye Cumhuriyeti tahkim, kanun, yönetmelik, tüzük esaslarına göre üç kişiden oluşan hakem kurulu tarafından çözülmesi kararlaştırılmıştır.

9. Cemiyet, Kadıköy 21. Noterliği tarafından tanzim edilen 3/8/2007 tarihli ihtarname ile başvuruçuların 6/9/2004 tarihli sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmediğinden bahisle başvuruçulara sözleşmenin tek tarafı olarak feshedildiğini bildirmiştir.

10. Başvuruçular fesih bildiriminin ardından 29/4/2008 tarihli dava dilekçesiyle, Cemiyet ise 2/5/2008 tarihli dava dilekçesiyle sözleşmenin 59. maddesi doğrultusunda tahkim yoluna başvurmuştur. Yargılamalar birleştirilerek yürütülmüştür. 21/3/2014 tarihli kararla Cemiyetin 6/9/2004 tarihli sözleşmeyi haklı şekilde feshettiğine oybirliğiyle karar verilmiştir. Karara karşı bir aylık süre içinde iptal davası açılabileceği belirtilmiştir.

11. Başvuruçular 21/3/2014 tarihli hakem kararına karşı İstanbul 13. Asliye Ticaret Mahkemesinde (Mahkeme) 28/4/2014 tarihinde hakem kararının iptali davası açmıştır. Başvuruçular dava dilekçesinde;

i. Usuli iptal nedenleri olarak;

- Hakem heyetinin taraflar arasındaki uyuşmazlığa 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nu uygulaması gerekirken 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nu uyguladığını, bu durumun 1086 sayılı mülga Kanun'un 533. maddesi kapsamında hakemlerin yetkisi dâhilinde olmayan meseleye karar vermelerine sebebiyet verdiğini,

- Hakemlerin dava dosyasında delilleri yeterince değerlendirmeden eksik incelemeyle karar verdiklerini,

- Hakem heyeti tarafından verilen bu kararın iki sene önce Prof. Dr. A.A. tarafından hazırlanan rapor ile neredeyse aynı olduğunu ve bu durumun ihlasırey oluşturduğunu,

- Hakem Av. A.C. ve Cemiyet Başkanı Z.Y. arasında şirket ortaklığı ilişkisi olduğundan A.C.'nin tarafsız ve bağımsız olmaması nedeniyle reddinin talep edildiğini, bununla birlikte ticaret sicilinin aleniyeti gözetilerek talebin ret süresinin kaçırılması nedeniyle talebin reddine karar verilmesinin hukuka aykırı olduğunu, bu durumun Hakem Av. A.C. yönünden istifa nedeni sayılması gerektiğini,

- Ara kararıyla müdahale talebi reddedilen P. Yapı ve Tesisat A.Ş.'nin tekrar bir müdahale talebi olmamasına rağmen gerekçeli kararda P. Yapı Tesisat A.Ş. hakkında karar verilmesinin usule ve hukuka aykırı olduğunu,

- Tahkim yargılamasında davacı müvekkil hakemi olan Prof. Dr. E.S.'nin istifasından sonra hakem olarak taraf iradesi kapsamında Prof. Dr. C.Y.'nin seçildiğini ancak bu seçimin haksız yere yargı yoluna taşınmasının hukuka aykırı olduğunu,

- Hakem heyetinin yetkisi aşarak takas/mahsup işlemi gerçekleştirildiğini,

-Dosya kapsamında bulunan bilirkişi raporlarının ne itibarla değerlendirildiğinin belli olmadığını, teknik rapor alınan bilirkişilerin raporlarına aykırı hüküm tesisinde yeterli gerekçe bulunmadığını,

- Hakem heyeti kararının gerekçesiz olduğunu,

- Hakem heyetince Cemiyetin tüm ihtarının karara işlendiğini, bununla birlikte kendilerinin keşide ettiği ihtarnamelere kararda yer verilmediğini,

ii. Esasa ilişkin iptal nedenleri olarak;

- Taraflar arasındaki sözleşmenin iş birim fiyatı üzerine yapıldığını, yüklenicinin temerrüde düşebilmesi için öncelikle Cemiyetin kendi edimlerini yerine getirmesi gerektiğini, kendi edimlerini hak edişleri ödeyerek yerine getirmeyen Cemiyetin sözleşmenin ancak yan edimi olan Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) primlerinin ödenmemesi hususunu ileri sürerek sözleşmeyi feshetmesinin haksız olduğunu,

- Hakem heyetinin sözleşmenin feshi hakkında verdiği kararın tamamen hukuka aykırı olduğunu, hakemlerin sözleşme kapsamı dışına çıkarak yetkilerini aştıklarını,

- Sözleşmenin feshi için 57. maddede öngörülen yirmi günlük ihbar süresine riayet edilmemesi hususu gözetilmeden haklı feshe karar verildiğini,

- Cemiyetin SGK borcu nedeniyle hak ediş ödemekten imtina ettiğini, bununla birlikte SGK'nın Cemiyete gönderdiği haciz ihbarnamesine gerçeğe aykırı olarak itiraz edildiğini, öte yandan yapı iskânı alınması sırasında Cemiyetçe SGK borcu ödemelerinin alacaklarından mahsup edilmesinin dürüstlük kuralına aykırı olduğunu,

- İnşaat bitirilme oranlarının yanlış ve objektiflikten uzak değerlendirildiğini,

- Cemiyetin inşaat sözleşmesi için bankadan kullandığı kredinin -değerinden yüksek bedelli mallara harcanması nedeniyle- sona erdiğini, Cemiyet yöneticileri hakkında ilgili kredinin tasarrufu yönündeki kararları nedeniyle ceza davası açıldığını, sözleşmenin sona ermesinin esas nedeninin kredinin bitmesi olduğunu,

- İnşaatın Cemiyetin kullanımı için teslim edildiğini,

- İnşaattan el çekmedikleri hâlde kararda bu şekilde değerlendirmeye yer verilmesinin gerçeğe aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

12. Mahkeme 21/1/2015 tarihli kararla iç tahkim yoluyla verilen hakem kararına karşı 1086 sayılı mülga Kanun'un 516. ve devamı maddeleri uyarınca temyiz kanun yoluna başvurulabileceğini kabul ederek iptal davasının reddine karar vermiştir. Karar, taraflarca temyiz edilmiştir. Yargıtay 15. Hukuk Dairesi tarafından yapılan temyiz incelemesi neticesinde 10/12/2015 tarihinde karar onanmıştır. Karara karşı karar düzeltme isteminde bulunulmuştur.

13. Yargıtay 15. Hukuk Dairesi (Daire) 11/6/2018 tarihinde karar düzeltme isteminin kabulüne, 10/12/2015 tarihli onama kararının kaldırılmasına ve 21/1/2015 tarihli mahkeme kararının dosyada görevsizlik kararı verilmesi gerektiği gerekçesiyle bozulmasına karar vermiştir. 11/6/2018 tarihli kararın gerekçesinde 15/3/2018 tarihli ve 7101 sayılı Kanun'un

57. ve 60. maddeleri ile 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 410. ve 439. maddelerinin değiştirildiğini, bu değişiklik kapsamında hakem kararına karşı yalnızca tahkim yeri bölge adliye mahkemesinde iptal davası açılabilceğini belirtmiştir. 5/7/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda da benzer düzenlemeye yer verildiğini belirten Daire, yapılan değişikliklerle 4686 sayılı Kanun ve 6100 sayılı Kanun'da yer verilen tahkim konusundaki görev kurallarının benzer hâle getirildiğine dikkat çekmiştir. İlgili kuralın görevi düzenlemesi sebebiyle kamu düzenine ilişkin olduğunu, aksine düzenleme yoksa derhâl uygulanacağını belirten Daire, bu değişiklikte mevcut hakem heyeti kararının iptali davasının bölge adliye mahkemelerinde görülmesinin zorunlu hâle geldiğini ifade ederek Mahkemece görevsizlik kararı verilmesinin temini için hükmün diğer temyiz itirazları bu aşamada incelenmeksizin bozulmasına karar vermiştir.

14. Dairenin 11/6/2018 tarihli bozma kararının ardından İstanbul 13. Asliye Ticaret Mahkemesi 19/7/2018 tarihinde görevsizliğine ve dosyanın İstanbul Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. Yargılamaya İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Hukuk Dairesi tarafından devam edilmiştir.

15. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 15. Hukuk Dairesi tarafından ilk derece mahkemesi sıfatıyla yapılan yargılama neticesinde 28/12/2018 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Gerekçeli kararda; öncelikle hakem heyeti kararında başvurunun iddiasının aksine dava dışı olan P. Yapı Tesisat A.Ş. hakkında bir hüküm kurulmadığı belirtilmiştir. Yine başvurunun usule ilişkin iptal sebebi olarak ileri sürdüğü hakem heyetinin yetkisini aşarak takas-mahsup işlemi gerçekleştirdiği iddiasına da her iki tarafın dilekçelerinde takas-mahsup talebinde bulunduğu belirtilerek itibar edilmediği açıklanmıştır. İptal davası yönünden mahkemelerin ancak resen kamu düzeni yönüyle talepleri değerlendirebileceği yahut 6100 sayılı Kanun'un 439. maddesi kapsamında sınırlı olarak sayılan ve davacı tarafından ileri sürülen sebepleri inceleyebileceği belirtilmiştir. Bu durum ışığında hakem kararlarının esas yönünden denetiminin mümkün olmadığı ancak kamu düzenine uygun olup olmadığı hususunun mahkemece resen ele alınabileceği belirtilmiştir. Kamu düzeni kavramını tanımlayan bir yasal düzenleme bulunmadığı belirtilmekle birlikte kamu düzenine aykırılık hallerini Anayasa'da düzenlenen temel hak ve özgürlükler, Türk kanunlarının ana ilkeleri, Türk ahlak ve adap anlayışına aykırılıklar olarak örneklenmiştir. Bu açıklamalar dikkate alınarak iptal davasına konu edilen hakem kararının kamu düzenine aykırı bir yönünün bulunmadığı ifade edilerek ileri sürülen iptal sebepleri ve somut olay kapsamında davaya konu hakem heyeti kararının usul, kanun ve dosya kapsamına uygun olduğu sonucuna ulaşıldığı ifade edilmiştir.

16. Başvurucular, dava dilekçesinde ileri sürdüğü iddiaları yineleyerek karara karşı temyiz isteminde bulunmuştur. Daire, yaptığı temyiz incelemesi neticesinde 11/7/2019 tarihinde kararı onamıştır.

17. Nihai karar başvurularda 31/7/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucular 29/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Kanun Hükümleri

18. 1086 sayılı mülga Kanun'un "*Tahkim*" üst başlıklı 533. maddesi şöyledir:

"Hakemlerin kararı ancak aşağıdaki hallerde temyizen nakz olunur:

- 1 – Tahkim müddetinin inkızasından sonra karar verilmiş olması,
- 2 – Talep edilmemiş bir şey hakkında karar verilmesi,
- 3 – Hakemlerin salahiyetleri dahilinde olmıyan meseleye karar vermeleri,
- 4 – Hakemlerin, iki tarafın iddialarından her biri hakkında karar vermemeleleri,

Karar son üç sebepten birine binaen temyizen nakzedilirse hakemler ve müddet yeniden intihap ve tayin olunur."

19. 6100 sayılı Kanun'un "İptal davası" başlıklı 439. maddesi şöyledir:

"- (1) Hakem kararına karşı yalnızca iptal davası açılabilir. İptal davası, tahkim yeri bölge adliye mahkemesinde açılır; öncelikle ve ivedilikle görülür.

(2) a) Tahkim sözleşmesinin taraflarından birinin ehliyetlessiz ya da tahkim sözleşmesinin geçersiz olduğu,

b) Hakem veya hakem kurulunun seçiminde, sözleşmede belirlenen veya bu Kısımda öngörölen usule uyulmadığı,

c) Kararın, tahkim süresi içinde verilmediğı,

ç) Hakem veya hakem kurulunun, hukuka aykırı olarak yetkili veya yetkisiz olduğunakarar verdiğı,

d) Hakem veya hakem kurulunun, tahkim sözleşmesi dışında kalan bir konuda kararverdiği veya talebin tamamı hakkında karar vermediğı ya da yetkisini aştığı,

e) Tahkim yargılamasının, usul açısından sözleşmede veya bu yönde bir sözleşme bulunmaması hâlinde, bu Kısımda yer alan hükümlere uygun olarak yürütölmediğı ve budurumun kararın esasına etkili olduğu,

f) Tarafların eşitliğı ilkesi ve hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmediğı,

g) Hakem veya hakem kurulu kararına konu uyusmazlığın Türk hukukuna göre tahkime elverişli olmadığı,

ğ) Kararın kamu düzenine aykırı olduğu,

tespit edilirse, hakem kararları iptal edilebilir.

(3) Hakem veya hakem kurulunun, tahkim sözleşmesi dışında kalan bir konuda karar verdiğı iddiasıyla açılan iptal davasında, tahkim sözleşmesi kapsamında olan konuların, tahkim sözleşmesi kapsamında olmayan konulardan ayrılması mümkün olduğu takdirde, hakem kararının sadece tahkim sözleşmesi kapsamında olmayan konuları içeren bölümü iptal edilebilir.

(4) İptal davası, bir ay içinde açılabilir. Bu süre, hakem kararının veya tavgiz, düzeltme ya da tamamlama kararının taraflara bildirildiğı tarihten itibaren işlemeye başlar.

Hakem kararına karşı iptal davası açılması kararın icrasını durdurmaz. Ancak taraflardan birinin talebi üzerine hükmolunan para veya eşyanın değerini karşılayacak bir teminat gösterilmek şartı ile kararın icrası durdurulabilir.

(5) İptal talebi, davaya bakan bölge adliye mahkemesi aksine karar vermedikçe, dosya üzerinden incelenerek karara bağlanır.

(6) İptal davası hakkında verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Temyiz incelemesi, bu maddede yer alan iptal sebepleriyle sınırlı olarak, öncelikle ve ivedilikle karara bağlanır. Temyiz, kararın icrasını durdurmaz.

(7) İptal davasının kabulü hâlinde, kabul kararı temyiz edilmezse veya ikinci fıkranın (b), (c), (ç), (d), (e) ve (f) bentlerindeki hâllerin varlığı sebebiyle kabulü hâlinde, taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa hakemleri ve tahkim süresini yeniden belirleyebilirler. Taraflar isterlerse eski hakemleri tayin edebilirler."

20. 6100 sayılı Kanun'un "Yürürlük" başlıklı 451. maddesi şöyledir:

"Bu Kanun 1/10/2011 tarihinde yürürlüğe girer."

B. Yargıtay İçtihadı

21. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 13/4/2018 tarihli ve E.2016/2, K.2018/4 sayılı ilamının ilgili kısmı şöyledir:

"A- İçtihatları Birleştirme Başvurusu

... 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 01.10.2011 tarihinden önce yapılan tahkim sözleşmesi uyarınca icra edilen tahkim yargılaması kapsamında ve anılan tarihten sonra verilen hakem kararlarına karşı 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 533'üncü maddesinde düzenlenen temyiz yoluna mı yoksa 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 439'uncu maddesi uyarınca iptal davası açılması yoluna mı başvurulacağı konusunda Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ile Yargıtay 11.. 13.. 15.. 19. ve 23. Hukuk Dairelerinin içtihatları arasında çelişki bulunduğunu belirterek, içtihatların birleştirilmesini talep etmiştir.

...

B- DEĞERLENDİRME

Yukarıdan beri yapılan açıklamalar, incelenen kanun hükümleri ve öğretilerdeki görüşlerin değerlendirilmesinden, tahkim sözleşmesinin bir usul hukuku sözleşmesi olduğu ve Hukuk Muhakemeleri Kanununun da doğrudan yargılama usullerini düzenleyen bir kanun niteliğinde bulunduğu kabul edilmiş, yargılama hukukuna ilişkin kanunların zaman bakımından uygulanması noktasında 'derhâl uygulanma' temel ilkesinin kabul edildiği sonuçlarına varılmıştır.

HMK. zaman bakımından uygulanma ile ilgili olarak Türk Medeni Kanunu (TMK), Türk Borçlar Kanunu (TBK) ve Türk Ticaret Kanunu (TTK) gibi ayrı bir yürürlük ve uygulama kanunlarına sahip değildir.

Geçiş hükümleri. 'Bir kanunun veya nizamın yerine yenisi konduğu vakit eski ve yeni kanunlar ve nizamlar arasındaki irtibat, insicam ve intikal şartlarını tayin etmek üzere konulan kaidelerin hepsidir' şeklinde ifade edilmektedir.

Kanunlarda yazılı yürürlük maddesinin varlığı, zaman bakımından uygulanma sorunlarını çözmez. Geçici maddeler ile kanunla ilgili çeşitli konularda geçiş düzenlemesi

yapılmaktadır. Bu nedenle geçici maddeler daha çok eski ve yeni arasında köprü görevi üstlenen ve yürürlükten kalkan hükümlerin uygulanmasına izin veren hükümlerdir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) kendi yürürlüğüne ve zaman bakımından uygulanmasına ilişkin iki hüküm sevk etmiştir. Tahkim sözleşmesi bir usul hukuk sözleşmesidir. HMK'nın 448. maddesi "Zaman bakımından uygulanma" başlığını taşımakta, HMK'nın 450. maddesi HUMK'nın yürürlüğünü kaldıran madde. HMK'nın 451. maddesi ise HMK'nın yürürlük maddesi olup, bunun dışında bir tanesi sonradan eklenen 3. Geçici maddeye sahip bulunmaktadır.

Geçiş hükümleri, bir kanunun (veya düzenleyici başka bir işlemin) yerine yenisi getirildiğinde eski ve yeni kanunlar (veya düzenlemeler) arasındaki bağlantı, uyum, paralellik ve geçiş (aktarma) koşullarını gösteren kurallardır. HMK'nın 3. maddesinin birinci fıkrası ile devlet mahkemelerinden verilen kararlara karşı başvurulacak kanun yolları bakımından bir geçiş hükmü öngörülmüştür. Ancak HMK tahkim hükümlerinin (HMK'nın 439'ncu maddesinde düzenlenen iptal davası da dâhil) zaman bakımından uygulanması ile ilgili özel (geçiş) hükmü içermemektedir.

Kanunların zaman bakımından uygulanmasında, kanunların yürürlüğe girmesi, yürürlükten kalkması veya yürürlüğü sırasında birbirinin halefi olan kanunlardan hangisinin uygulanacağına ilişkin ilkelerin tespiti söz konusudur. Oysa geçiş hükümleri, yalnızca bu soruna değil, diğer kanunlarla ilişkilere, atıflara veya yeni kanunun uygulanması için alınması gereken tedbirler veya yapılması gereken mevzuat değişikliklerine yer verir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) yürürlüğe girmesinden önce başlayan tahkim yargılamalarında, hakem kararının HMK'nın yürürlüğe girmesinden sonra verilmesi hâlinde yürürlükten kalkmış olan HUMK'nın uygulanması ancak bu konuda bir geçiş hükmü olması durumunda mümkündür.

Kanunda tahkimle ilgili geçiş hükmü bulunmadığından usul hukuku kurallarının zaman bakımından uygulanması ile ilgili genel ilke niteliğindeki HMK'nın 448. maddesi. HMK'nın tahkime ilişkin hükümleri bakımından da uygulanmak durumundadır. Tahkim sözleşmesi veya şartı HUMK yürürlükte iken yapılmış olsa dahi, hakem kararı HMK'nın yürürlüğe girmesinden sonra verilmiş ise, hakem kararlarına karşı kanun yoluna başvurmak yeni bir usul kesiti anlamına geleceğinden, iptal davası yoluna başvurulmalıdır.

HMK öncesinde yapılan tahkim sözleşmesinde taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözümünde HUMK uygulanacaktır şeklinde konulan bir hükmü, kanunun öngörmediği geçiş hükmü, taraf iradeleri ile getirilemez. Taraflar tahkim şartında, tahkimin açıkça HUMK'na göre yapılacağını belirtmiş olsalar bile HMK yürürlüğe girdikten sonra verilen hakem kararları HUMK'na değil, HMK'na tabi olmalıdır. Zira taraflara iptal veya temyiz konusunda uygulanacak kanunu seçme özgürlüğü verilmemiştir. Böyle bir durumda HUMK hükümleri taraf anlaşması olarak uygulanacak ancak hakem kararı. HMK'na göre iptal davasına tabi olacaktır. Taraf iradesi, Kanun'un tahkim kısmındaki emredici kuralları ile sınırlıdır (HMK md.424).

Tahkim sözleşmesi, mukayeseli hukuk ve doktrindeki baskın görüşe göre usul hukuku sözleşmesi olup, usul sözleşmeleri, kuruluşları ve geçerlilikleri bakımından maddi hukuka tabi olmakla birlikte ortaya çıkardıkları sonuçları bakımından usul hukukuna tabidir. Bu kural sonucu olarak: usul sözleşmelerinin geçerlilikleri yönünden 'geçmişe etkili olmama' kuralını, etkileri bakımından 'derhâl uygulanma kuralını' uygulamak gerekir. Esasen bu ilke kamu düzenini ilgilendiren ve süreklilik arz eden hukuki ilişkiler bakımından maddi hukuka

da kabul gören bir ilkenin yansımadır. HMK'nın yürürlüğe girdiği 01.10.2011 tarihinden önce yapılmış tahkim sözleşmeleri, kuruluş ve geçerlilikleri bakımından eski kanuna (HMUK) tabi olacaktır.

Usul kuralları hak yaratan kurallar değildir. Dolayısı ile kişilerin bu kurallara göre yaşam ilişkilerini düzenlemesi söz konusu olamaz.

Usul hukuk alanında geçerli evrensel nitelikteki temel ilke, yargılanmaya ilişkin kanun hükümlerinin derhâl uygulanmasıdır. Derhâl uygulanmadan kasıt: yeni usul kanununun, hem yeni kanunun yürürlüğünden sonra açılacak davalarda, hem de eski usul kanunu zamanında açılmış derdest davalara uygulanmasıdır. Bu ilkenin benimsenmesinin nedeni ise, bu kanun hükümlerinin düzeni ile yakından ilgili olduğu, daima eskisinden daha iyi ve amaca uygun düştüğü fikri ile kanun koyucunun fertlere ait olan hakların yeni usul hükümleri ile daha önce yürürlükte olan kısımdan daha iyi ve adil korunacağına ilişkin inancı olarak kabul edilmektedir.

Bu durumda yukarıda açıklanan kanun hükümleri ve ilkeler gözetilerek bir sonuca varılmalıdır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda tahkime ilişkin bir geçiş hükmü bulunmadığından, usul hükümlerinin zaman bakımından uygulanmasına ilişkin genel ilke olan derhâl uygulanma ilkesinden sapmayı gerektirecek bir yasal dayanaktan söz edilemeyecektir. Usul kuralları, hakların elde edilmesinin yöntemini içeren kurallardır ve kanun koyucunun hakların korunması veya elde edilmesinde günün koşulları veya tercihine göre benimsediği yeni usul kurallarının tarafların lehine olduğu yolunda genel bir kabul mevcuttur.

Öte yandan kanunun açıkça geçiş hükmü koymaktan kaçındığı bir konuda, tarafların sözleşme devam ettiği müddetçe, sözleşmeyi yaptıkları tarihteki yasal düzenlemeyi esas alabileceklerine dair fikir; tarafların uzlaşması ile kanun koyucunun yargılama usulüne ilişkin amacının ortadan kaldırılmasına ve daha teminatsız sayılan önceki düzenlemenin uygulanmasına devam edilebilmesine izin verir.

Bu durumda, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 01.10.2011 tarihinden önce yapılan tahkim sözleşmesi uyarınca icra edilen millî tahkim yargılaması kapsamında ve anılan tarihten sonra verilen hakem kararlarına karşı, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 533'üncü maddesinde düzenlenen temyiz yoluna değil, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 439'uncu maddesi uyarınca iptal davası açılması yoluna başvurulabileceği sonucuna varılmıştır.

III- SONUÇ

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 01.10.2011 tarihinden önce yapılan tahkim sözleşmesi uyarınca icra edilen millî tahkim yargılaması kapsamında ve anılan tarihten sonra verilen hakem kararlarına karşı 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 533'üncü maddesinde düzenlenen temyiz kanun yoluna değil, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 439'uncu maddesi uyarınca iptal davası açılması yoluna başvurulabileceğine 13.04. 2018 günü birinci oturumda 2/3 oy çokluğu ile karar verildi."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 5/2/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucular, sözleşmenin 2004 yılında imzalandığını ve bu tarihte yürürlükte olan 1086 sayılı mülga Kanun kapsamında hakem kararının temyize tabi olması gerektiğini ileri sürmüştür. Tahkim şartını, 1086 sayılı mülga Kanun kapsamında hakem kararına karşı temyiz mümkün olduğunu dikkate alarak kabul ettiklerini belirten başvurucular 6100 sayılı Kanun'la getirilen iptal davasında sınırlı yargılama öngörülmesi sebebiyle hakem kararının esasına yönelik itirazlarının karara bağlanmamasının ve Daire tarafından bu hususa yönelik temyiz itirazlarının 11/7/2019 tarihli onama kararıyla gerekçe belirtilmeden reddedilmesinin etkili başvuruda bulunma hakkını, adil yargılanma hakkını, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerini ihlal ettiğini iddia etmiştir. Başvurucular ayrıca Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 13/4/2018 tarihli ve E.2016/2, K.2018/4 sayılı kararından önce hangi usul kanununun uyuşmazlığa tatbik edileceği konusunda sözleşme tarihinin esas alındığını belirtmiştir. Bununla birlikte ilgili kararlar görüş değişikliğine gidilerek başvuruya konu kararın denetiminde 6100 sayılı Kanun hükümlerinin tatbikine karar verildiğini, bu durumun hukuki güvenlik ilkesine aykırılık teşkil ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucular ayrıca davalı Cemiyetin elinde bulundurduğu maddi ve manevi gücü, sahip olduğu hak ve imkânları aleyhlerine kullandığını iddia etmiştir. Cemiyet yöneticileri hakkında kendileri ve üçüncü kişiler lehine haksız kazanç sağlama iddialarıyla İstanbul 10. Asliye Ceza Mahkemesinde ceza davası açıldığını da belirterek hakem heyetince ceza yargılaması dikkate alınmadan karar verilmesinden şikâyet etmiştir. Başvurucular, Cemiyetin elinde bulundurduğu bu kamu gücünü kötüye kullanarak ihale sonrasında gerek kredi kullanımları gerekse hak ediş ödemeleri konusunda kendilerine yönelik haksız ve zararlandırıcı eylemlerde bulunduğunu ileri sürmüştür. Cemiyetin içindeki yönetim sıkıntılarının kendilerine haksız şekilde yansıdığından şikâyet eden başvurucular, maddi ve manevi açıdan oldukça güçlü bir kuruluş olan Cemiyete hasım olarak dava açmanın yargılamada kendilerini doğrudan dezavantajlı konuma düşürdüğünü belirterek çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini, ayrıca hakem kararında yeterli gerekçeye yer verilmediğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

24. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "*Hak arama hürriyeti*" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucular, hakem kararında yeterli gerekçeye yer verilmediğini ileri sürerek gerekçeli karar haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucuların bu şikâyeti bireysel başvuru incelemesinin yapılacağı iptal davası sonucunda verilen 28/12/2018 tarihli karara yönelik olmayıp doğrudan 21/3/2014 tarihli hakem kararına ilişkindir. Bununla birlikte bireysel başvuru incelemesinin doğrudan hakem kararı üzerinden değil hakem kararına karşı açılan iptal davası sonucunda verilen nihai karar üzerinden yapılacağı, başvurucuların gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği şikâyetlerini ise nihai karar ile ilişkilendirmediği anlaşılmıştır. Bu değerlendirmeler ışığında başvurucuların gerekçeli karar hakkıyla ilgili şikâyetlerinin incelenmesine gerek görülmemiştir.

26. Başvurucuların davalı tarafın kamuoyu nezdindeki maddi, manevi gücü ve imkânları sebebiyle yargılamada dezavantajlı konuma düşüklerine ilişkin ihlal iddialarının ise adil yargılanma hakkı kapsamında bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkı kapsamında kaldığı değerlendirilmiştir. Bununla birlikte başvurucuların bu iddiasını nihai kararı veren yargılama mercii ile ilişkilendirmediği, bu iddia kapsamında herhangi bir belge veya bilgi sunmadıkları görülmüştür.

27. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (3), 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (*Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi*, B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19; *Veli Özdemir*, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20). Başvurucuların belirtilen şikâyet yönünden ileri sürdükleri ihlal iddiasını temellendiremediği açık olduğundan ilgili şikâyet yönünden de ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

28. Bu değerlendirmeler ışığında başvurucuların asıl şikâyetleri 21/3/2014 tarihli hakem kararının temyize tabi olduğu gözetilmeden iptal davasına tabi sayılması sebebiyle hakem kararına yönelik esasa dair temyiz talepleri hakkında inceleme yapılmamasına ilişkindir. Bu bağlamda incelemenin mahkemeye erişim hakkı kapsamında yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

29. Mahkemeye erişim hakkı bir uyumsuzluğu mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyumsuzluğun etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (*Özkan Şen*, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52). Öte yandan mahkemeye erişim hakkı ilk derece mahkemesine dava açma hakkının yanı sıra itiraz, istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise anılan yollara başvurma hakkını da içerir (*Ali Atlı*, B. No: 2013/500, 20/3/2014, § 49).

30. Mahkeme kararlarının hukuka uygun olup olmadığına yönelik olarak uyumsuzluğun çözümlenmek üzere başka bir yargı makamı önüne taşınması kanun yoluna başvurma olarak nitelendirilmektedir. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Adil yargılanma hakkı bir mahkeme kararına karşı üst yargı yollarına başvurabilmeyi güvence altına almamakla birlikte gerek suç isnadına bağlı yargılamalarda gerekse medeni hak ve yükümlülöklere ilişkin yargılamalarda istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise bu kanun yolları yönünden de adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin sağlanması gerekir (*Hasan İşten*, B. No: 2015/1950, 22/2/2018, § 37).

31. Somut olayda başvurucular 21/3/2014 tarihli hakem kararının 6/9/2004 tarihli sözleşmedeki tahkim şartı çerçevesinde tesis edildiğini belirterek sözleşme tarihinde yürürlükte olan 1086 sayılı mülga Kanun kapsamında hakem kararının doğrudan temyize tabi olduğunu ileri sürmüştür. Daire 11/6/2018 tarihinde karar düzeltme istemi sonucunda verdiği bozma kararıyla dava tarihi itibarıyla 6100 sayılı Kanun'un yürürlükte olduğunu, 21/3/2014 tarihli hakem kararının 1086 sayılı mülga Kanun kapsamında temyize değil 6100 sayılı Kanun kapsamında iptal davasına konu olması gerektiğini belirtmiştir.

32. Taraflar arasında akdedilen 6/9/2004 tarihli sözleşme rızai tahkim sözleşmesidir. Diğer bir ifadeyle taraflar, imzaladıkları sözleşmeden kaynaklanan uyumsuzlukların ulusal

mahkemeler tarafından çözülmesinden özgür iradeleriyle feragat etmiştir. Bununla birlikte rızai tahkim sözleşmeleri sonucunda verilen hakem kararlarına karşı gerek 1086 sayılı mülga Kanun'da ile gerekse 6100 sayılı Kanun ile ulusal mahkemelere başvurma hakkı tanınmıştır.

33. 1086 sayılı mülga Kanun kapsamında yapılan temyiz incelemesinde Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 28/1/1994 tarihli ve E.1993/4, K.1994/1 sayılı kararı kapsamında taraflarca uyuşmazlığın maddi hukuk kuralları kapsamında karara bağlanacağına öngörülmesi hâlinde hakemlerin bu çerçevede karar vermeleri gerektiği belirtilmiş ve kararın maddi hukuka aykırılığı iddiasının temyiz sebebi oluşturacağı kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle hakem kararlarının esasa ilişkin temyiz denetiminin önü -taraflarca uyuşmazlığın maddi hukuk kuralları kapsamında karara bağlanacağına öngörülmesi hâlinde- açılmıştır. Bununla birlikte başvuru formu incelendiğinde başvuru formunda tarafların tahkim sözleşmesi veya şartında hakemlerin uyuşmazlığı maddi hukuk kurallarına göre çözümlenmelerini öngördüklerine dair bir açıklamada bulunmadıkları görülmüştür.

34. Yargıtay 6100 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinin ardından iptal davası yönünden mahkemelerce ancak Kanun'da tahdidî olarak sayılan usule ilişkin nedenlerle inceleme yapılabileceğini, mahkemelerin kararın esasına yönelik bir denetim yapmasının mümkün olmadığını belirtmiştir.

35. 6100 sayılı Kanun'un 1/10/2011 tarihinde yürürlüğe girmesinin ardından Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve özel daireler arasında 6100 sayılı Kanun'da öngörülen iptal davasına ilişkin hükümlerin uyuşmazlıklara tatbikinde tahkim sözleşmesinin kurulduğu tarihin mi yoksa davanın açıldığı tarihin mi esas alınması gerektiğine dair uygulama farklılıkları oluşmuştur. Bu farklılıkların derinleşmesi neticesinde Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 13/4/2018 tarihli ve E.2016/2, K.2018/4 sayılı ilamıyla incelemenin hakem kararının tesis edildiği tarihte yürürlükte olan usul yasası kapsamında yapılması gerektiği karara bağlanmıştır. İlamda; tahkim sözleşmesinin usul sözleşmesi olduğu, usul kanunlarının -geçiş hükmü getirilmediği takdirde- derhâl uygulanması gerektiği belirtilerek tahkim sözleşmesi 1086 sayılı mülga Kanun'un yürürlükte olduğu tarihte yapılmakla birlikte hakem kararı 6100 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra verilmişse karara karşı iptal davası yoluna başvurulması gerektiği belirtilmiştir.

36. Başvuru konusu yargılamada Yargıtay 15. Hukuk Dairesi tarafından 11/6/2018 tarihli bozma kararı da bu kapsamda tesis edilmiştir. Kararda, başvuru formunda 6100 sayılı Kanun'da getirilen iptal davası kapsamında hakem kararını ulusal mahkemelere denetletmesinin mümkün olduğu kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle hakem kararının tesis edildiği tarih itibarıyla 1086 sayılı mülga Kanun kapsamında mümkün olan esas denetiminin artık mevcut olmadığı, kararın ancak usul denetiminin mümkün olduğu ifade edilmiştir.

37. Bu açıklamalar ışığında iptal davasının 6100 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra açılması ve başvuru formunda uyuşmazlığın tahkim sözleşmesi veya şartında maddi hukuk kurallarına göre çözümlenmesini öngördüklerine dair bir açıklamada bulunmadıkları dikkate alındığında müdahalenin başvuru formunda orantısız bir külfet yüklediği, bu itibarla mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu sonucuna varılmıştır.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasının *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

39. Başvurucular, yargılamanın makul süre içinde tamamlanmamasından şikâyet etmiştir. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'da değişiklik yapan 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun uyarınca üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine makul süreye dair yapılan şikâyetlerin Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi *Ahmet Kartalkuş* (B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında ilk bakışta ulaşılabılır olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda, anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 5/2/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.